

CYFIAWNDER YNG
NGHYMRU DROS
BOBL CYMRU

Crynodeb

CRYNODEB GWEITHREDOL

Ein casgliadau cyffredinol

1. Tasg y Comisiwn fu adolygu am y tro cyntaf mewn mwy na 200 mlynedd y ffordd mae'r system gyfiawnder yng Nghymru yn gweithredu, a phennu gweledigaeth hirdymor ar gyfer ei dyfodol. Rydym wedi dod i'r casgliad unfrydol nad yw'r system bresennol yn diwallu anghenion pobl Cymru. Mae angen i'r system gyfiawnder, a'r drefn ddatganoli bresennol, gael eu diwygio'n sylweddol. Rydym wedi llunio cyfres unfrydol o gasgliadau ac argymhellion a fydd, o'u gweithredu, yn sicrhau cyfiawnder yng Nghymru i bobl Cymru.
2. Dylai cyfiawnder fod wrth wraidd y llywodraeth. Dylai polisi cyfiawnder, a gwariant ar gyfiawnder, fod yn gyson â pholisïau eraill, yn enwedig y rhai sydd wedi'u datganoli i Gymru, fel iechyd, addysg a lles cymdeithasol. O dan y drefn ddatganoli bresennol nid oes dull gweithredu unedig nac integredig, gan mai Llywodraeth San Steffan sy'n dal i reoli cyfiawnder. O ganlyniad i hyn, nid yw pobl Cymru yn cael yr un budd â phobl yr Alban, Gogledd Iwerddon a Lloegr, lle mae cyfiawnder yn rhan annatod o'r gwaith cyffredinol o lunio polisïau. Nid oes sail resymegol dros drin Cymru yn wahanol, yn enwedig o ystyried bod gan Gymru ei thraddodiad cyfreithiol hir ei hun.
3. Mae'r gostyngiadau yn y gyllideb cyfiawnder a wnaed gan Lywodraeth San Steffan ers 2010 wedi bod ymhlith y mwyaf difrifol o'r holl doriadau cyllidebol adrannol a wnaed. Cafwyd effaith sylweddol ar Gymru, am nad yw buddiannau Cymru wedi bod wrth wraidd penderfyniadau polisi Llywodraeth San Steffan. Mae Llywodraeth Cymru wedi defnyddio ei harian ei hun, yn ogystal â chaniatáu cynnydd yn y dreth gyngor, er mwyn ceisio lliniaru effeithiau niweidiol y polisïau hyn. O'r herwydd, caiff bron 40% o'r holl gyllid ei gyfrannu yng Nghymru mewn gwirionedd. Mae hyn uwchlaw referniw treth arall a godir o Gymru ac a ddyrennir wedyn gan Lywodraeth San Steffan i Gymru. Ni all y sefyllfa hon barhau, pan na chaiff Llywodraeth Cymru fawr ddim dylanwad ar bolisi cyfiawnder na gwariant yn gyffredinol.
4. Dylai cyfiawnder gael ei bennu a'i gyflwyno yng Nghymru, er mwyn iddo fod yn gyson â'i pholisïau a'i gwasanaethau cymdeithasol, iechyd ac addysg nodedig, sy'n datblygu, a'r swm cynyddol o gyfraith Cymru. Byddai gwaith polisi yn cael ei ddatblygu a byddai cyllid yn cael ei ddyrannu i ddiwallu anghenion pobl Cymru, a sicrhau eu bod yn cael mwy o fudd.

5. Lluniwyd ein casgliadau ar ôl ystyried dros 200 o gyflwyniadau ysgrifenedig gan unigolion a sefydliadau; tystiolaeth lafar gan 150 o dystion o bob rhan o'r system gyfiawnder – o'r rhai sy'n cynrychioli dioddefwyr troseddau i'r rhai sy'n gwneud cyfreithiau; adroddiadau blaenorol ar gyfiawnder sy'n benodol i Gymru ac adroddiadau ar y system gyfiawnder yng Nghymru a Lloegr yn gyffredinol; ac ymchwil bellach a gomisiynwyd i gyd-fynd â'n gwaith. Gwnaeth profiadau aelodau o'r cyhoedd o ystod eang o gefndiroedd mewn mwy nag 80 o gyfarfodydd a digwyddiadau ategu'r casgliadau hyn.
6. Er mwyn gosod ein hadolygiad mewn cyd-destun, gwnaethom edrych y tu hwnt i Gymru, gan ymweld â'r Alban, Gogledd Iwerddon a dinasoedd mawr yn Lloegr. Gwnaethom edrych ar bolisiau ac ymarfer sawl gwlad yn Ewrop a thu hwnt er mwyn meithrin ein dealltwriaeth. Rydym yn fodlon y byddai'r gwaith o bennu polisi cyfiawnder a'i gyflwyno yng Nghymru, ar sail arweinyddiaeth dda ac atebolrwydd priodol, yn darparu system gyfiawnder lawer gwell sy'n canolbwyntio ar anghenion pobl Cymru. Byddai hyn yn gwneud cyfraniad sylweddol at Gymru fwy cyfiawn, teg a ffyniannus.

Ein canfyddiadau ynghylch y system bresennol

---

7. Isod, crynhown ein canfyddiadau manwl ynghylch cyflwr presennol y system gyfiawnder.

Mynediad at gyfiawnder

8. Mae'r toriadau sylweddol a wnaed i gymorth cyfreithiol yn 2012 wedi cael effaith andwyol ar Gymru. Ni ellir cael mynediad priodol at gyfiawnder, sydd wedyn yn bygwth Rheolaeth y Gyfraith. Mae hyn wedi arwain at y canlynol:
  - 'ardaloedd dim cyngor' mewn ardaloedd gwledig ac ôl-ddiwydiannol lle mae pobl yn ei chael hi'n anodd cael cyngor cyfreithiol;
  - risg ddifrifol i gynaliadwyedd ymarfer cyfreithiol mewn mannau eraill, yn enwedig mewn gwasanaethau cyfreithiol 'stryd fawr' traddodiadol;
  - niferoedd cynyddol o bobl yn cynrychioli eu hunain mewn llysoedd a thribiwnlysoedd, gan gael effaith andwyol ar ganlyniadau a'r defnydd effeithlon o adnoddau'r llys.
9. Llywodraeth San Steffan sy'n gyfrifol am bolisi cymorth cyfreithiol, a'i gyflwyno. Fodd bynnag, nid yw ei pholisiau wedi'u cynllunio i ddiwallu anghenion pobl Cymru. Mae Llywodraeth Cymru wedi gorfod gwario ei harian ei hun ar wasanaethau cynghori, ond nid yw hyn wedi llwyddo i gau'r bwlch a achoswyd gan y toriadau i gymorth cyfreithiol. Er bod cyfreithwyr ac eraill wedi darparu cymorth a chynghor pro bono, nid yw hyn yn ddigonol i wrthbwyso effaith y gostyngiadau sylweddol mewn cymorth cyfreithiol. Fodd bynnag, petai polisi yn cael ei bennu a'i gyflwyno yng Nghymru, byddai modd cydgyssylltu'r gwaith o ddarparu cymorth cyfreithiol a gwasanaethau cynghori yn gyffredinol er mwyn diwallu anghenion pobl Cymru.

Cyfiawnder troseddol

10. Ym maes cyfiawnder troseddol, nid eir ati i gysoni polisi a gwariant yn gyffredinol sy'n hanfodol er mwyn i'r system cyfiawnder troseddol ostwng troseddu ac adsefydlu troseddwy yn effeithiol. Yn hytrach, mae'r trefniadau cydgysylltu rhwng cyrff datganoledig ac annatganoledig yn rhy gymhleth, yn ddrud, ac nid ydynt yn cynnig atebolrwydd tryloyw o ran perfformiad effeithiol.
11. Dangosodd y dystiolaeth a gawsom y canlynol:
- er gwaethaf y gwelliannau a wnaed i'r ffordd y caiff dioddefwyr eu trin, mae angen gwneud llawer mwy i'w cynnwys yn y system gyfiawnder;
  - yn wahanol i Loegr, ni fu lleihad yn nifer swyddogion yr heddlu yng Nghymru am fod Llywodraeth Cymru wedi darparu arian ychwanegol ac wedi caniatáu cynnydd yn y dreth gyngor er mwyn darparu arian ychwanegol;
  - nid eir i'r afael yn briodol â'r sefyllfa mewn perthynas â phobl â phroblemau iechyd meddwl yn y system cyfiawnder troseddol;
  - mae cyfran sylweddol uwch o'r gwariant ar gyfiawnder bellach ar garchardai, yn hytrach nag ar ostwng troseddu. Mae Cymru yn un o'r gwledydd sydd â'r niferoedd uchaf o garcharorion y pen yng ngorllewin Ewrop, os nad y niferoedd uchaf, er bod y dystiolaeth yn dangos bod dedfrydau cymunedol cadarn yn cyflawni gwell canlyniadau mewn sawl achos;
  - am amrywiaeth o resymau cymhleth, mae nifer yr achosion troseddol a gaiff eu herlyn wedi lleihau ers 2013;
  - nid oes cyfleusterau i droseddwy sy'n fenywod yng Nghymru
  - gorgynrychiolir pobl Dduon ac Asiaidd a Lleiafrifoedd Ethnig fel troseddwy yn y system cyfiawnder troseddol;
  - fel yn Lloegr, mae lefelau uchel o hunan-niwed ac ymosodiadau difrifol yng ngharchardai Cymru;
  - mae'r drefn ddatganoli bresennol wedi creu problemau o ran darparu gwasanaethau iechyd i garcharorion, yn ogystal â gwasanaethau eraill fel tai sydd eu hangen at ddibenion adsefydlu troseddwy pan gânt eu rhyddhau.
12. Datblygiad cadarnhaol, ond un a fyddai'n fwy effeithiol a chynaliadwy petai cysondeb o ran cyflwyno a chyflawni polisiâu, yw'r cydweithio rhwng yr heddlu ac Iechyd Cyhoeddus Cymru er mwyn mynd i'r afael â chanlyniadau Profiadau Niweidiol yn ystod Plentyndod. Mae dull gweithredu sy'n canolbwyntio ar brofiadau plant a phobl ifanc hefyd wedi llywio gwaith i leihau nifer yr unigolion sy'n dod yn rhan o'r system cyfiawnder ieuencid am y tro cyntaf.

Cyfiawnder teuluol

13. Mae cyfiawnder teuluol yn faes arall lle mae rhaniad cymhleth rhwng cyfrifoldebau Llywodraeth Cymru a Llywodraeth San Steffan. Bu cynnydd uchel, nad yw'n gynaliadwy, yn nifer y plant sy'n cael eu rhoi mewn gofal yng Nghymru, gyda chryn wahaniaeth rhwng awdurdodau lleol. Yn aml, nid yw er budd pennaf y plentyn i ddod yn rhan o'r system ofal, oherwydd gall canlyniadau hynny i'r plentyn a chymdeithas beri anfantais.

14. Mae'r costau i awdurdodau lleol a'r system gyfiawnder hefyd yn sylweddol. Byddai'n well o lawer gwario arian ar gynorthwyo plant a'u teuluoedd er mwyn atal problemau rhag codi. Croesawn fenter ddiweddar Llywodraeth Cymru i ddwyn awdurdodau lleol i gyfrif am leihau nifer y plant mewn gofal, y rhai a leolir y tu allan i'r sir y maent yn byw ynddi a'r rhai a gymerir oddi wrth rieni ag anabledd dysgu. Fodd bynnag, rhaid cymryd camau pellach sylweddol i fynd i'r afael â'r mater hwn yn y byrdymor a'r tymor hwy.

Cyfiawnder sifil a gweinyddol

15. Dylai cyfiawnder gael ei sicrhau mewn modd effeithlon ac effeithiol, ac am gost gymesur. Nid dyma'r sefyllfa bresennol o ran cyfiawnder sifil na gweinyddol. Yn ogystal â diffyg cymorth cyfreithiol, bydd pobl ag anghydfodau sifil yn wynebu ffioedd uchel sy'n rhwystro llawer rhag mynd ar drywydd achos llys. Mae datrys anghydfod yn gymhleth am sawl rheswm, gan gynnwys y diffyg cydgysylltu rhwng y llysoedd, tribiwnlysoedd, a'r mathau gwahanol o ffyrdd amgen o ddatrys anghydfodau.
16. Cyfran isel o heriau a wrandewir i benderfyniadau awdurdodau cyhoeddus yng Nghymru. Mae angen i'r un agwedd ar weinyddu cyfiawnder sydd wedi'i datganoli - tribiwnlysoedd Cymru - gael ei gweld yn gwbl annibynnol ar Lywodraeth Cymru, ac mae hefyd angen meithrin cydberthynas agosach rhyngddi a chyrff eraill sy'n adolygu penderfyniadau gweinyddol yng Nghymru. Ni wnaed digon o ddefnydd o dribiwnlysoedd Cymru i orfodi deddfwriaeth Gymreig.
17. Mae'r penderfyniad i gau llysoedd a thribiwnlysoedd wedi gadael llawer o bobl mewn sawl rhan o gefn gwlad ac ardaloedd ôl-ddiwydiannol Cymru yn wynebu teithiau hir ac anodd i'w llys agosaf. Gwaethygir y sefyllfa hon gan y defnydd isel o gyfleusterau mynediad o bell. Ni wneir defnydd llawn o dechnoleg ddigidol yng Nghymru eto.

Gwybodaeth ac arloesi

18. Er bod rhannau o'r proffesiynau cyfreithiol yng Nghymru yn gryf ac yn gystadleuol, collwyd cyfleoedd i atgyfnerthu'r sector cyfreithiol yn ehangach. Mae angen ffocws cryfach ar ran Llywodraeth Cymru a gwell cydgysylltu o fewn y proffesiynau. Dylai De Cymru gael ei hyrwyddo fel canolfan gyfreithiol a dylai anghenion ardaloedd cefn gwlad ac ôl-ddiwydiannol Cymru gael eu hystyried fel rhan o strategaeth glir.
19. Mae angen i ysgolion y gyfraith roi mwy o bwyslais ar 'dechnoleg gyfreithiol', sy'n hanfodol er mwyn sicrhau llwyddiant y proffesiynau cyfreithiol yng Nghymru. Dylid sefydlu Cyngor y Gyfraith er mwyn hyrwyddo buddiannau addysg gyfreithiol ac ymwybyddiaeth o gyfraith Cymru.

Y Gymraeg

20. Nid yw'r system gyfiawnder bresennol yn trin y Gymraeg yn gyfartal â'r Saesneg. Mae gormod o fylchau mewn darpariaeth a gormod o ddibyniaeth ar ewyllys da unigolion yn hytrach na sefydlu systemau dwyieithog. Ni all crwneriaid yng Nghymru gyhoeddi dogfennau yn Gymraeg. Mae prinder deunyddiau addysgu ar gyfraith Cymru a thrwy gyfrwng y Gymraeg.

Camau i'w cymryd ar unwaith

21. Er bod meysydd o arfer da o fewn y system gyfiawnder y gellir adeiladu arnynt, rhaid ymdrin â'r methiannau difrifol. Gellir cymryd rhai camau arwyddocaol ar unwaith er mwyn cyflawni'r weledigaeth hirdymor rydym wedi'i nodi.

22. Yn y lle cyntaf, mae angen ffocws cliriach ar gyfiawnder o fewn Llywodraeth Cymru, gan gynnwys:

- arweinyddiaeth gydgysylltiedig, drwy un Gweinidog neu Ddirprwy Weinidog o fewn Llywodraeth Cymru sy'n goruchwyllo cyfiawnder yn ei gyfanrwydd;
- cydweithio agosach rhwng Llywodraeth Cymru a'r farnwriaeth ar ddeddfwriaeth arfaethedig, yn ogystal ag ar waith i wella canlyniadau i blant sydd mewn perygl o gael eu rhoi mewn gofal;
- o ystyried pwysigrwydd y sector cyfreithiol i economi Cymru a chyfraniad economaidd mwy o bosibl y sector, ymgyrch ar y cyd i hyrwyddo'r sector yng Nghymru a denu busnesau newydd gan gynnig gwasanaethau sy'n seiliedig ar dechnoleg.

23. Dylid cyflwyno newidiadau pellach yn ddi-oed er mwyn gwella mynediad at gyfiawnder a chanlyniadau, gan gynnwys:

- sefydlu system o lysoedd troseddol datrys problemau a Llysoedd Cyffuriau ac Alcohol i Deuluoedd yng Nghymru;
- gwella mynediad at wasanaethau llys digidol;
- cymryd camau dybryd i gyflwyno dewisiadau amgen i'r carchar i fenywod ledled Cymru;
- darparu data penodol ar gyfiawnder i Gymru, gan gynnwys ar lefel awdurdod lleol.

Byddai angen i newidiadau o'r fath gael cefnogaeth y Weinyddiaeth Gyfiawnder. Gobeithiwn y byddai'n barod i wneud hyn er budd pobl Cymru.

24. Mae'r trefniadau presennol ar gyfer goruchwyllo a chydgysylltu cyfiawnder yng Nghymru yn rhy gymhleth a dylent gael eu symleiddio a'u gwella. Argymhellwn y canlynol:

- dylai Bwrdd Cyfiawnder Troseddol Cymru Gyfan sy'n fawr gael ei ddisodli gan Fwrdd Cyfiawnder Troseddol syml a strategol i Gymru, a dylai adrodd ar ei hynt i'r Cynulliad;
- dylai rôl Rhwydwaith Cyfiawnder Teuluol Cymru gael ei hatgyfnerthu;
- dylid sefydlu bwrdd annibynnol i bennu cyfeiriad strategol ariannu cymorth cyfreithiol a chynghor gan y trydydd sector;
- dylid sefydlu bwrdd annibynnol i oruchwyllo datblygiadau mewn cyfiawnder sifil a gweinyddol a hyrwyddo mwy o gydgysylltu rhwng gwaith ombwdsryn, y rheini sy'n darparu ffyrdd amgen o ddatrys anghydfodau, a'r llysoedd a'r tribiwnlysoedd.

25. Dylai'r farnwriaeth:

- chwarae rôl arwain gyson yng Nghymru a rhyngweithio'n agosach â'r Cynulliad a Llywodraeth Cymru;
- ystyried mwy o ddefnydd o ddewisiadau amgen dwys i'r carchar a dull datrys problemau o weithredu ym meysydd cyfiawnder troseddol a chyfiawnder teuluol lle y bo'n briodol.

26. Dylai Cymru fod mewn sefyllfa debyg i'r Alban a Gogledd Iwerddon o ran penodi barnwr i'r Goruchaf Lys.**Gweledigaeth hirdymor ar gyfer dyfodol cyfiawnder yng Nghymru****27.** Er eu bod yn hanfodol yn y dyfodol agos, ni fydd y camau a amlinellir uchod yn cynnig ateb tymor canolig na hirdymor cynaliadwy. Gwraidd y broblem yw'r rhaniad rhwng dwy lywodraeth a dwy ddeddfwrfa â chyfrifoldebau am gyfiawnder ar un llaw, a pholisiau cymdeithasol, iechyd, addysg a datblygu economaidd ar y llaw arall. Mae hyn yn arwain at y canlynol:

- anallu i ddyrannu gwariant mewn modd cydgysylltiedig;
- diffyg atebolrwydd;
- lefel cymhlethdod sy'n gwastraffu adnoddau;
- methiant i ddatblygu a gweithredu set gydlynol o bolisiau cyffredinol;
- diffyg arloesedd sy'n diwallu anghenion pobl Cymru
- anfanteision difrifol i bobl Cymru nad yw pobl yn Lloegr, yr Alban na Gogledd Iwerddon yn eu profi.

28. Gwnaethom ystyried p'un a fyddai datganoli gweithredol, gan roi pwerau gweithredol i Lywodraeth Cymru ond gadael pwerau deddfwriaethol sylfaenol yn nwylo Senedd San Steffan, yn cynnig ateb. Daethom i'r casgliad na fyddai. Ni ellir llunio, cyflwyno, adolygu na diwygio polisiau cydlynol heb reoli meysydd polisi, dyrannu adnoddau a deddfwriaeth.**29.** Dim ond datganoli deddfwriaethol llawn, ar y cyd â phwerau gweithredol, fydd yn goresgyn rhwystrau'r drefn ddatganoli bresennol. Bydd yn:

- ei gwneud yn bosibl i gysoni polisi cyfiawnder a gwariant ar gyfiawnder yn briodol â pholisiau cymdeithasol, iechyd, addysg a datblygu economaidd yng Nghymru, er mwyn ategu atebion hirdymor ymarferol;
- sicrhau bod cyfiawnder wrth wraidd y llywodraeth;
- galluogi atebolrwydd cliriach a gwell;
- modd i fanteisio ar faint Cymru a'i gallu i arloesi, er enghraifft drwy integreiddio cymorth cyfreithiol a chynngor gan y trydydd sector, dwyn ynghyd adnoddau iechyd a chyfiawnder er mwyn ymdrin â chamddefnyddio cyffuriau, a darparu gwell ffordd o ddatrys anghydfodau drwy wasanaethau ombwdsryn;
- atgyfnerthu cyfansoddiad y DU.

- 30.** Er mwyn i ddatganoli deddfwriaethol llawn lwyddo, bydd angen i gyllid y system gyfiawnder gael ei drosglwyddo'n llawn, a rhaid datblygu gallu ac adnoddau, ac arweinyddiaeth, yng Nghymru ar y cyd â hynny.
- 31.** Dylai'r gyfraith sy'n gymwys yng Nghymru gael ei nodi'n ffurfiol fel cyfraith Cymru, sy'n wahanol i gyfraith Lloegr, am y rhesymau canlynol:
- mae'r Cynulliad wedi pasio deddfwriaeth nodedig sydd wedi corffori egwyddorion rhyngwladol hawliau dynol a datblygu cynaliadwy, a sefydlu rolau cyhoeddus newydd i hyrwyddo'r hawliau hynny, gan gynnwys hawliau plant, pobl hŷn a chenedlaethau'r dyfodol;
  - mae ymrannu pellach rhwng cyfraith Cymru a chyfraith Lloegr yn anochel wrth i'r Cynulliad basio mwy o gyfreithiau;
  - Mae'n ddryslyd bod cyfraith Cymru a Lloegr yn rhan o un system gyfreithiol, yn wahanol i gyfraith yr Alban a chyfraith Gogledd Iwerddon.
- 32.** Dylai'r system bresennol sy'n sail i'r ffordd mae'r proffesiynau cyfreithiol yn ymarfer ac yn cael eu rheoleiddio barhau ar sail Cymru a Lloegr am fod hyn yn gyson â dull agored, cystadleuol ac arloesol o ddarparu gwasanaethau cyfreithiol.
- 33.** Yn benodol, argymhellwn y canlynol:
- dylai'r Cynulliad gael ei rymuso i sefydlu barnwriaeth ar wahân hyd at lefel y Llys Apêl;
  - dylai'r broses o weinyddu cyfiawnder yng Nghymru fod yn unedig a chael ei threfnu ar yr un sail â'r llysoedd a'r tribiwnlysoedd yn yr Alban;
  - dylai Llywodraeth Cymru a'r Cynulliad greu system llysoedd, tribiwnlysoedd, a datrys anghydfodau cyffredinol, sy'n darparu mynediad at gyfiawnder am gost fforddiadwy ac mewn lleoliadau addas;
  - dylai materion llywodraethu ac arolygu heddluoedd a'r gwasanaeth carchardai a phrawf, ynghyd ag agweddau eraill ar y seilwaith cyfiawnder, gael eu pennu yng Nghymru.
- 34.** Rhaid cynnal annibyniaeth sefydliadau cyfiawnder. Byddai hyn yn gymwys i'r farnwriaeth, yr awdurdodau erlyn a'r heddlu.

Gweithredu

- 35.** Dylai Llywodraeth Cymru ddechrau mynd ati i ddiwygio ar unwaith. Dylai'r Cynulliad fonitro ac adolygu hynt y gwaith. Bydd angen cydweithrediad Llywodraeth San Steffan ac, yn dilyn hynny, ddeddfwriaeth gan Senedd San Steffan.

Cyfiawnder yng Nghymru dros bobl Cymru

- 36.** Mae angen gwell system ar bobl Cymru, ac maent yn haeddu hynny. Nid yw cyfiawnder yn bodoli ar ei ben ei hun a dylai gael ei integreiddio â pholisïau sy'n creu Cymru gyfiawn, deg a ffyniannus.

EIN HARGYMHELLION

Pennod 3: Gwybodaeth, cyngor a chynhorthwy

1. Dylai'r cyllid ar gyfer cymorth cyfreithiol a'r trydydd sector sy'n rhoi cyngor a chynhorthwy gael ei ddwyn ynghyd yn Nghymru i ffurfio un gronfa o dan gyfeiriad strategol corff annibynnol¹.
2. Dylid ehangu Support Through Court, er mwyn sicrhau ei bod ar gael mewn llysoedd a thribiwnlysoedd ledled Cymru².
3. Dylai polisi cymorth cyfreithiol troseddol a'r broses o'i roi ar waith gael eu llunio yng Nghymru er mwyn diwallu anghenion ledled Cymru a bod yn seiliedig ar y ffordd y rhoddir cynlluniau amddiffynwyr cyhoeddus ar waith yn y gwledydd Nordig³.

Pennod 4: Cyfiawnder troseddol, gostwng troseddu a hyrwyddo adsefydlu

4. Dylid creu Bwrdd Cyfiawnder Troseddol newydd i Gymru. Dylai bennu strategaeth cyfiawnder troseddol gyffredinol i Gymru a darparu'r modd i sicrhau atebolrwydd yng Nghymru am gyflawni'r dull gweithredu strategol cyffredinol hwnnw⁴.
5. Dylai Bwrdd Cyfiawnder Troseddol Cymru fod yn gyfrifol am sicrhau bod hawliau dioddefwyr yn cael eu parchu a bod gwasanaethau i ddioddefwyr yn cael eu darparu'n briodol⁵.
6. Dylai pob un o blith yr heddlu, Gwasanaeth Erlyn y Goron, y farnwriaeth a Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EM gyhoeddi strategaeth mewn perthynas â phobl dduon ac Asiaidd a lleiafrifoedd ethnig yng Nghymru a chyflwyno adroddiad blynyddol ar y strategaeth i'r Cynulliad⁶.
7. Dylai Llywodraeth Cymru a'r Swyddfa Gartref gytuno ar drefniadau hirdymor ar gyfer cyllid prentisiaethau i'r heddlu fel na fydd heddluoedd yng Nghymru o dan anfantais o'u cymharu â heddluoedd yn Lloegr⁷.
8. Dylai polisi plismona a gostwng troseddu, gan gynnwys camddefnyddio cyffuriau a materion sy'n ymwneud ag iechyd meddwl, gael ei bennu yng Nghymru fel ei fod yn gyson ac wedi'i integreiddio â pholisi iechyd, addysg a chymdeithasol Cymru⁸.

1 Para 3.66.
2 Para 3.66.
3 Para 3.84.2.
4 Para 4.31.
5 Para 4.56.
6 Para 4.76.
7 Para 4.131.
8 Para 4.146.

9. Dylai llysoedd datrys problemau gael eu sefydlu yng Nghymru yn debyg i fodel Gogledd Iwerddon⁹.
10. Gan adeiladu ar y gwaith o leihau nifer y plant a phobl ifanc sy'n destun trefniadau cystodaeth a'r rhai sy'n dod yn rhan o'r system cyfiawnder troseddol, dylai polisi cyfiawnder ieuencid gael ei bennu a'i gyflwyno yng Nghymru¹⁰.
11. Dylid codi oedran cyfrifoldeb troseddol i 12 oed o leiaf yng Nghymru¹¹.
12. Dylai'r egwyddorion dylunio sylfaenol a nodir yn adroddiad blynyddol 2018 Prif Arolygydd y Gwasanaeth Prawf ar y pryd gael eu cymhwyso at y broses o ddylunio'r Gwasanaeth Prawf Cenedlaethol integredig newydd i Gymru a dylai'r canlyniadau gael eu mesur yn fanwl yn rheolaidd a dylent gael eu cyhoeddi¹².
13. Rhaid i'r rhwydwaith cynhwysfawr o wasanaethau a chanolfannau fel dewisiadau amgen i garcharu menywod yng Nghymru gael eu sefydlu'n gyflym a'i gynnal dros amser¹³.
14. Dylai polisi dedfrydu a darpariaeth gwasanaethau integredig ar gyfer rheoli ac adsefydlu troseddwyd gael eu pennu yng Nghymru er mwyn iddynt fod yn rhan annatod o bolisi iechyd, addysg a chymdeithasol Cymru, ac yn gyson â hynny¹⁴.
15. Dylid sefydlu dull system gyfan ac integredig o ymdrin â rheoli troseddwyd sydd ag un strategaeth adsefydlu yng Nghymru sydd wedi'i hategu gan sylfaen dystiolaeth gadarn, data cywir, trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd clir, cynlluniau gweithredu cydlynol, amserlen realistig ac adnoddau sydd wedi'u hailalinio yn unol â hynny¹⁵.
16. Dylai atebion amgen dwys yn lle'r carchar gael eu datblygu mor fuan â phosibl yng Nghymru. Dylent fod o dan oruchwyliaeth farnwrol a chael eu gwerthuso'n ffurfiol¹⁶.
17. Dylid coladu asesiadau o anghenion troseddwyd o Gymru er mwyn nodi'r amrywiaeth o ymyriadau, yn ôl nifer a chymeriad, sydd ei hangen yn y carchar ac yn y gymuned a sicrhau bod dilyniant priodol er mwyn cael yr effaith orau bosibl¹⁷.
18. Dylai un corff yn y sector cyhoeddus yng Nghymru fod yn gyfrifol am weinyddu dedfrydau'r llys, ac iddo swyddogaeth graidd rheoli troseddwyd a hyrwyddo eu hadsefydlu er mwyn gostwng aildroseddu¹⁸.
19. Dylai fod dull integredig o wella arweinyddiaeth a darpariaeth gwasanaethau iechyd meddwl yng Nghymru, gan gynnwys cymorth i wasanaethau rheng flaen i'w galluogi i ymateb yn well i unigolion sydd ag anghenion iechyd meddwl¹⁹.

---

9   *Para 4.178.*
10   *Para 4.194.*
11   *Para 4.195.*
12   *Para 4.244.*
13   *Para 4.276.*
14   *Para 4.290.*
15   *Para 4.290.*
16   *Para 4.290.*
17   *Para 4.290.*
18   *Para 4.290.*
19   *Para 4.290.*

Pennod 5: Cyfiawnder sifil

---

20. Mae'n rhaid i wasanaethau llys digidol a gwasanaethau datrys anghydfodau eraill sy'n cael eu datblygu a'u cyflwyno fod yn gwbl hygyrch i bobl ledled Cymru ac mae'n rhaid i gynhorthwy am ddim fod ar gael i helpu unigolion i'w defnyddio²⁰.
21. Dylai prosesau datrys anghydfodau gerbron llysoedd a thriwlynlysoedd, ffyrdd amgen o ddatrys anghydfodau ac ombwdsbyn, yn ogystal â datrys anghydfodau mewn perthynas â chyfraith weinyddol, gael eu hyrwyddo a'u cydgysylltu yng Nghymru drwy gorff a gadeirir gan uwch-farnwr²¹.
22. Dylai'r llysoedd a'r triwlynlysoedd sy'n dyfarnu ar anghydfodau ym meysydd cyfraith sifil a chyfraith weinyddol fod yn rhan o un system unedig yng Nghymru²².
23. Dylid ystyried dichonolrwydd dull cost isel ac effeithiol o ddatrys anghydfodau sifil drwy ddefnyddio cynllun ombwdsbyn cynhwysfawr, gan ystyried y llys ar-lein, yng Nghymru²³.

Pennod 6: Cyfiawnder gweinyddol a chwrneriaid

---

24. O dan y Rheolau Trefniadaeth Sifil dylai fod yn orfodol i achosion yn erbyn cyrff cyhoeddus yng Nghymru sy'n herio cyfreithlondeb eu penderfyniadau gael eu cyflwyno a'u gwrando yng Nghymru²⁴.
25. Dylai pob corff cyhoeddus, ombwdsmon a thriwlynlys arall a sefydlwyd o dan gyfraith Cymru neu gan Lywodraeth Cymru sy'n gwneud penderfyniadau barnwrol neu led-farnwrol, ac nad yw'n cael ei oruchwylio gan Lywydd Tribiwnlysoedd Cymru ar hyn o bryd, gael ei ddwyn o dan oruchwyliaeth y Llywydd²⁵.
26. Dylai fod gan y Llys Gweinyddol y pŵer i ohirio achosion llys tra bydd Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn ymchwilio i gŵyn. Dylai fod gan yr Ombwdsmon y pŵer i gyfeirio pwynt cyfreithiol at y Llys²⁶.
27. Dylai Uned Tribiwnlysoedd Cymru fod yn annibynnol yn strwythurol a dylid defnyddio triwlynlysoedd Cymru i ddatrys anghydfodau ynglŷn â deddfwriaeth Gymreig yn y dyfodol²⁷.
28. Dylai'r argymhellion ar gyfer cydgysylltu a rhesymoli cyfiawnder sifil hefyd gael eu cymhwyso at gyfiawnder gweinyddol²⁸.
29. Dylai heriau sy'n ymwneud â chwestau i bob marwolaeth yng Nghymru gael eu cyflwyno a'u gwrando yng Nghymru²⁹.

20	Para 5.22.
21	Para 5.55.
22	Para 5.56.
23	Para 5.58.
24	Para 6.27.
25	Para 6.50.
26	Para 6.55.
27	Para 6.59.2.
28	Para 6.60.
29	Para 6.68.

30. Dylai fod sefydliad penodol ar gyfer gwasanaethau Crwneriaid yng Nghymru, gyda chyllid ar gael ar sail Cymru gyfan er mwyn sicrhau y caiff safonau a gwasanaethau unffurf eu cymhwyso³⁰.

Pennod 7: Cyfiawnder teuluol

31. Dylai'r gyfraith sy'n ymwneud â chyfiawnder plant a chyfiawnder teuluol yng Nghymru gael ei dwyn ynghyd yn un system gyfreithiol gydlynol sy'n gyson â swyddogaethau mewn perthynas ag iechyd, addysg a lles³¹.
32. Wrth aros am fwy o ymchwil a datblygu strategaeth hirdymor, dylai dull Cymru gyfan o ymdrin â chyfiawnder teuluol gael ei ddatblygu a'i arwain yng Nghymru drwy Rwydwaith Cyfiawnder Teuluol Cymru a'r Byrddau Cyfiawnder Teuluol Lleol. Dylai hyn gael ei wneud gan bob awdurdod lleol wrth ymdrin ag atgyfeiriadau amddiffyn plant, gyda'r nod o osgoi achosion gofal pan fyddai cymorth i'r teulu yn fwy priodol³².
33. Dylai fod yn arferol cyn y gwrandawriad cyntaf mewn achos gofal ystyried dichonolrwydd datrys problemau ac ar ba ffurf, gyda'r nod o gadarnhau pa gamau y gellir eu cymryd heblaw rhoi plentyn mewn gofal³³.
34. Dylai llais y plentyn gael ei glywed ar bob cam o'r achos³⁴.
35. Dylai Llysoedd Cyffuriau ac Alcohol i Deuluoedd gael eu sefydlu yng Nghymru³⁵.
36. Dylai fod cefnogaeth fawr i raglen ymchwil sy'n ategu'r gwaith o ddiwygio cyfiawnder teuluol a gwasanaethau ataliol cysylltiedig yng Nghymru. Dylid sicrhau mai'r prif nod yw lleihau nifer y plant a roddir mewn gofal a darparu tystiolaeth lawer gwell o effeithiau ymyrryd ar fywyd teuluol³⁶.
37. Dylid llunio polisi hirdymor a ystyrir yn ofalus ar gyfer lleihau nifer y plant a roddir mewn gofal ar ôl cwblhau'r ymchwil ac yna ei weithredu³⁷.
38. Dylai cyngor cyfreithiol fod ar gael i bob rhiant mewn anghydfodau preifat ynglŷn â chyfraith teulu cyn cychwyn achos hyd at uchafswm penodedig ym mhob achos³⁸.

Pennod 8: Sicrhau cyfiawnder: lleoliad a strwythur

39. Dylid llunio a phennu strategaeth ar gyfer Cymru yn ymwneud â darparu mynediad ffisegol a digidol priodol at gyfiawnder gerbron y llysoedd, y tribiwnlysoedd, a ffyrdd eraill o ddatrys anghydfodau, yng Nghymru yn seiliedig ar anghenion pobl Cymru³⁹.

30 Para 6.74.

31 Para 7.20.

32 Para 7.107.

33 Para 7.107.

34 Para 7.107.

35 Para 7.107.

36 Para 7.111.

37 Para 7.111.

38 Para 7.118.

39 Para 8.40.

Pennod 9: Y sector cyfreithiol ac economi Cymru

---

40. Dylai Llywodraeth Cymru, mewn ymgynghoriad agos â'r proffesiynau cyfreithiol, gynnig prentisiaethau cyfreithiol wedi'u hariannu'n llawn er mwyn galluogi pobl i gymhwyso fel gweithwyr cyfreithiol proffesiynol yng Nghymru⁴⁰.
41. Dylai fod mwy o dryloywder ynglŷn â lefel a dosbarthiad gwariant ar wasanaethau cyfreithiol allanol gan Lywodraeth Cymru, pob awdurdod lleol yng Nghymru a phob corff cyhoeddus arall yng Nghymru. Dylai'r broses o gaffael gwasanaethau bargyfreithwyr gael ei diwygio er mwyn helpu i feithrin gallu ac adnoddau'r Bar yng Nghymru⁴¹.
42. Dylai Llywodraeth Cymru ddatblygu'r strategaeth arfaethedig i adfywio'r sector cyfreithiol gwledig ac ôl-ddiwydiannol yng Nghymru, a'i rhoi ar waith mor fuan â phosibl⁴².
43. Dylai Llywodraeth Cymru roi cefnogaeth gref i fuddsoddi mewn technoleg, yn enwedig yn y Gymru ôl-ddiwydiannol a gwledig⁴³.
44. Mae'n rhaid i Lywodraeth Cymru roi arweinyddiaeth a chefnogaeth glir i'r sector gwasanaethau cyfreithiol. Dylai hyn gael ei dargedu, bod yn hawdd ei ddefnyddio, a bod yn hyblyg ac yn atyniadol i ddarpar fewnfuddsoddwyr, yn enwedig o ran sefydlu canolfan yn seiliedig ar dechnoleg i drosglwyddo busnes iddi o agos ('nearshoring') fel amcan⁴⁴.
45. Dylai Llywodraeth Cymru, gweithwyr cyfreithiol proffesiynol yng Nghymru, Cymdeithas y Cyfreithwyr, Cyngor y Bar, cyrff proffesiynol eraill a'r byd academiaidd weithio mewn partneriaeth. Dylent ddatblygu a hyrwyddo gallu'r sector cyfreithiol, hyrwyddo De Cymru fel canolfan gyfreithiol a chynyddu faint o wasanaethau cyfreithiol a allforir⁴⁵.

Pennod 10: Gwybodaeth, sgiliau ac arloesi

---

46. Mae'n rhaid i ysgolion y gyfraith yng Nghymru ailasesu eu rhaglenni i israddedigion er mwyn manteisio ar y cyfle ar gyfer astudiaethau cymharol a chymwysterau trosglwyddadwy⁴⁶.
47. Mae'n rhaid i dechnoleg y gyfraith gael ei haddysgu i bob myfyriwr a phob proffesiwn ledled Cymru⁴⁷.
48. Dylai pob darparwr addysg prifysgol a choleg yng Nghymru addysgu 'cyfraith Cymru' fel rhan o faes llafur arferol israddedigion a chydweithio i baratoi'r deunyddiau angenrheidiol⁴⁸.

40	Para 9.51.
41	Para 9.66.
42	Para 9.76.
43	Para 9.80.
44	Para 9.89.
45	Para 9.92.
46	Para 10.30.
47	Para 10.35.
48	Para 10.44.

49. Dylai lle cyfraith Cymru a nodweddion unigryw'r gyfraith yng Nghymru gael eu hadlewyrchu'n briodol mewn addysg a hyfforddiant cyfreithiol proffesiynol a pharhaus⁴⁹.
50. Dylai data penodol ar Gymru gael eu casglu a'u cyhoeddi ar raddfa ddigonol i'w gwneud yn bosibl i'w datgrynhoi, gyda'r nod o ddatblygu polisiau ar sail dystiolaeth briodol ac fel sail i ymchwil⁵⁰.
51. Dylai Llywodraeth Cymru arwain y gwaith o ddatblygu cynllun gweithredu i hyrwyddo a chefnogi addysg gyfreithiol gyhoeddus, yn enwedig i blant a phobl ifanc, a'i roi ar waith⁵¹.

Pennod 11: Y Gymraeg

52. Dylai pob corff cyfiawnder fod yn ddarostyngedig i Fesur y Gymraeg 2011⁵².
53. Dylai'r Bar, CILEx a Chymdeithas y Cyfreithwyr ddarparu cyrsiau ar ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, yn debyg i'r rhai a ddefnyddir gan y Coleg Barnwrol⁵³.
54. Mae'n rhaid i wasanaethau digidol sy'n cael eu cyflwyno fod yn hygyrch, mae'n rhaid bod cymorth am ddim ar gael ac mae'n rhaid i hyn oll fod ar gael yn Gymraeg ar yr un pryd â'r fersiwn Saesneg⁵⁴.
55. Mae'n rhaid bod addysg gyfreithiol broffesiynol i'r rhai sydd am ymarfer yng Nghymru ar gael yn Gymraeg, gan sicrhau'n raddol y bydd pob arholiad proffesiynol ar gael yn Gymraeg⁵⁵.
56. Mae'n rhaid i ysgolion y gyfraith yng Nghymru gydweithio ar addysg gyfreithiol cyfrwng Gymraeg, yn enwedig o ran darparu deunyddiau addysgu⁵⁶.
57. Dylai holl wasanaethau crwneriaid fod ar gael yn Gymraeg⁵⁷.

Pennod 12: Llywodraethu, cyfraith Cymru a'r farnwriaeth

Argymhellion ar ddatganoli cyfiawnder

58. Dylai cyfiawnder gael ei ddatganoli'n ddeddfwriaethol. Dylid tynnu'r cyfyngiadau a'r darpariaethau cadw sy'n llywodraethu pŵer y Cynulliad i ddeddfu ar bob math o gyfiawnder, gan gynnwys plismona, a rheoli ac adsefydlu troseddwy, er mwyn cyfateb yn agosach i sefyllfa Cynulliad Gogledd Iwerddon a Senedd yr Alban⁵⁸.

49	<i>Para 10.44.</i>
50	<i>Para 10.48.</i>
51	<i>Para 10.53.</i>
52	<i>Para 11.13.</i>
53	<i>Para 11.17.</i>
54	<i>Para 11.28.</i>
55	<i>Para 11.32.</i>
56	<i>Para 11.36.</i>
57	<i>Para 11.38.</i>
58	<i>Para 12.63.</i>

59. Ar y cyd â thynnu darpariaethau cadw a chyfyngiadau ar bwerau'r Cynulliad, dylai'r cyfrifoldeb am swyddogaethau gweithredol mewn perthynas â chyfiawnder yng Nghymru gael ei drosglwyddo i Lywodraeth Cymru⁵⁹.
60. Wrth i gyfiawnder gael ei ddatganoli, mae'n rhaid i adnoddau ariannol, gan gynnwys adnoddau gweinyddol a chyfalaf sy'n ymwneud â Chymru y gellir eu nodi, gael eu trosglwyddo'n llawn⁶⁰.

Argymhellion i'w gweithredu o dan y drefn ddatganoli bresennol

61. Mae'n rhaid i arweinyddiaeth glir ac atebol ar gyfiawnder yn Llywodraeth Cymru gael ei sefydlu o dan y drefn ddatganoli bresennol⁶¹.
62. Dylai'r Cynulliad chwarae rôl fwy rhagweithiol wrth graffu'n briodol ar weithrediad y system gyfiawnder⁶².
63. Dylai Llywodraeth Cymru fynd i'r afael â materion polisi sy'n ymwneud â chyfiawnder drwy ddefnyddio arbenigwyr allanol a all adrodd ar y cyd â gweision sifil i Weinidogion⁶³.
64. Dylai Llywodraeth Cymru a'r sector cyfreithiol ddatblygu rhaglen arwain ar y cyd⁶⁴.
65. Dylai Cyngor Cyfraith Cymru gael ei sefydlu er mwyn hyrwyddo buddiannau addysg gyfreithiol, ac ymwybyddiaeth o gyfraith Cymru er mwyn sicrhau bod y gyfraith yn cael ei haddysgu'n briodol yn Gymraeg, a helpu myfyrwyr gyda'u haddysg a'u hyfforddiant fel ymarferwyr y dyfodol⁶⁵.
66. Dylai cyfundrefn yr uwch-farnwriaeth yng Nghymru gael ei newid i ddarparu'r cydberthnasau gwaith a'r arweinyddiaeth angenrheidiol yng Nghymru⁶⁶.
67. Dylai Cymru fod mewn sefyllfa debyg i'r Alban a Gogledd Iwerddon yn y Goruchaf Lys o ran penodi barnwyr i'r Goruchaf Lys⁶⁷.

Argymhellion i'w gweithredu o ran datganoli deddfwriaethol

68. Yn sgil datganoli deddfwriaethol, rhaid sefydlu Adran Gyfiawnder newydd yn Llywodraeth Cymru a arweinir gan un o Weinidogion y Cabinet⁶⁸.
69. Dylai swydd y Cwnsler Cyffredinol barhau fel swydd sy'n rhoi cyngor cyfreithiol annibynnol i Lywodraeth Cymru ac sy'n bennaeth ar Wasanaeth Cyfreithiol y Llywodraeth yng Nghymru⁶⁹.

59	Para 12.63.
60	Para 12.68.
61	Para 12.73.
62	Para 12.83.
63	Para 12.96.
64	Para 12.96.
65	Para 12.111.
66	Para 12.145.
67	Para 12.161.
68	Para 12.73.
69	Para 12.73.

70. Bydd datganoli deddfwriaethol yn gofyn am sefydlu Pwyllgor Cyfiawnder yn y Cynulliad⁷⁰.
71. Lle y bo gorgyffwrdd rhwng rolau byrddau, pwyllgorau a phartneriaethau lleol, rhanbarthol a chenedlaethol, dylent gael eu huno⁷¹.
72. Yn sgil datganoli deddfwriaethol, dylid ailystyried y trefniadau llywodraethu ar gyfer yr heddlu⁷².
73. Dylai'r gyfraith sy'n gymwys yng Nghymru gael ei nodi'n ffurfiol fel cyfraith Cymru, sy'n wahanol i gyfraith Lloegr⁷³.
74. Dylai'r system bresennol lle y gall ymarferwyr cyfreithol ymarfer yng Nghymru a Lloegr a lle mae'r proffesiynau cyfreithiol yn cael eu rheoleiddio ar y cyd barhau⁷⁴.
75. Dylai deddfwriaeth ddarparu ar gyfer sefydlu Uchel Lys a Llys Apêl i Gymru gan y Cynulliad⁷⁵.
76. Yn sgil datganoli deddfwriaethol, dylid datblygu Gwasanaeth Llysoedd a Thriwlynlysoedd i Gymru o sylfaen Uned Tribiwnlysoedd i Gymru wedi'i diwygio yn unol â model Gwasanaeth Llysoedd a Thriwlynlysoedd yr Alban⁷⁶.
77. Yn sgil datganoli deddfwriaethol, bydd angen i Lywodraeth Cymru adolygu a pharhau i adolygu seilwaith cyfiawnder Cymru⁷⁷.

Camau i'w cymryd nawr gan Lywodraeth Cymru a'r Cynulliad

78. Dylai Llywodraeth Cymru ddechrau'r broses o ddiwygio drwy restru'r argymhellion y bydd yn ceisio eu rhoi ar waith tra bydd y drefn ddatganoli bresennol yn parhau. Dylai'r Cynulliad wneud trefniadau i fonitro ac adolygu'r broses ddiwygio⁷⁸.

70	<i>Para 12.83.</i>
71	<i>Para 12.89.</i>
72	<i>Para 12.102.</i>
73	<i>Para 12.123.</i>
74	<i>Para 12.134.</i>
75	<i>Para 12.159.</i>
76	<i>Para 12.165.</i>
77	<i>Para 12.176.</i>
78	<i>Para 12.187.</i>